

Göteborgs Stifts-Tidning

Tvåhundraåttioåtta årgången

Nr 8

Fredagen den 22 november

2024

Lutherstiftelsen

**Prediko-
turer**

Ledare

Den stridande kyrkan

DOMSSÖNDAGEN

Alvesta Helga Trefaldighets förs., Storgatan 36: Hm 10 S Appell
Borås Johannes förs., Gustav Adolfsg. 7: Hm 10 S Petersson
Emmaboda S:t Andreas förs., Södra v. 22: Sånggtj 11 E Ängdahl
Fridafors kyrka Gtj 11 J-E Appell
Göteborg Immanuel förs., Glöstorpsv 49: Hm 11 G Skilling
Göteborg Lutherstiftelsen, Ekmansgatan 3: Gtj 11 C S Block
Kinna Den gode Herdens förs., Näsgatan 2 (Pingstkyrkan): Hm 14 H Vestergård
Kristianstad Gratia Dei: Hm 11 L Artman
Lund S:t Markus, Biskopsg. 10: Hm 11 P Toräng; Föredrag kl.13 Tro och bön enligt Psaltaren. Fredrik Brosché
Naums kyrka: Gtj 11 A Eliasson
Uddevalla Mariakyrkan, Sommarhems v. 4: Gtj 10 S Eriksen
Växjö Kyrkl. förb., Torpabacken 3: Gtj 11 P Gustafsson

FÖRSTA SÖNDAGEN I ADVENT

Alvesta Helga Trefaldighets förs., Storgatan 36: Hm 15 J Brandt Erlandsson
Borås Johannes förs., Gustav Adolfsg. 7: Gtj 10 G Andersson
Emmaboda S:t Andreas förs., Södra v. 22: Hm 11 J Brandt Erlandsson
Fridafors kyrka Gtj 16 J-E Appell
Göteborg Immanuel förs., Glöstorpsv 49: Hm 11 *Namn ej bestämt*
Göteborg Lutherstiftelsen, Ekmansgatan 3: Hm HHN 11 ISvenungsson. Nattvardsförhör
Helsingborg S:t Matteus, Bruksg. 27: Hm 15 M Lindström
Huskvarna Tegnérg. 8: Gtj 15 *Namn ej bestämt*
Kinna Den gode Herdens förs., Näsgatan 2 (Pingstkyrkan): Gtj 14 G Andersson
Kristianstad Gratia Dei: Hm 11 J-E Appell
Kungälv Kvarngatan 8: Gtj 15 L Edvardsson
Lund S:t Markus Biskopsg.10: 11 Gtj P Toräng
Uddevalla Mariakyrkan, Sommarhems v. 4: Hm 10 T Olsson
Värmland S:t Petri gudstjänstgemenskap, Köpungsv. 2, Fagerås (OBS ny lokal); Hm 11 T Bäck
Växjö Kyrkl. förb., Torpabacken 3: Gtj 11 P Gustafsson

Predikoturena fortsätter på sidan 3.

Nej, ni har kommit till Sions berg och den levande Gudens stad, det himmelska Jerusalem, och till änglar i mångtusental, till en högtidsskara, en församling av förstfödda som har sina namn skrivna i himlen, till en domare som är allas Gud och till andarna hos de rättfärdiga som nått fullkomningen. Ni har kommit till det nya förbundets medlare, Jesus, och till det renande blodet som talar starkare än Abels blod. (Hebr 12:22-24)

Hebreerbrevet ger oss en enastående målände bild av Guds församling i himlen med både änglar och människor samlade omkring Jesus Kristus, som vann dem med sitt blod på Golgata mellersta kors i det jordiska Jerusalem.

Kristi kyrka är förvisso en enda, men är än så länge uppdelad i två sektioner. Den ena delen är den segrande kyrkan, på latin *ecclesia triumphans*, som redan korsat gränsen mellan tiden och evigheten. Den andra delen utgörs av den ännu stridande kyrkan, *ecclesia militans*, här på jorden. De är ett men lever under så olika villkor. För oss som ännu tillhör den stridande kyrkan ger bilden av den segrande kyrkan som firar sin jublande gudstjänst omkring Herren Jesus Kristus glädje och kraft att inte ge upp, utan fortsätta den goda kampen – för vem vill väl gå miste om sin plats vid den himmelska tillbedjan?

Men än så länge har vi alltså vår tillhörighet i den stridande kyrkan här på jorden. Den trängs från alla håll av sina motståndare. Kristi stridande kyrka för dock ingalunda något blodigt *jihad* – muslimernas

heliga, eller rättare sagt oheliga, krig. Det vapen hon har att tillgå är först och främst Guds ord (Ef 6:17). Förutom från Bibeln kan vi hämta inspiration till vår kyrkokamp ur kyrkohistorien. Vi har 2000 år av kyrkohistoria, med många inspirerande men också tragiska exempel, att luta oss mot. Från den unga kyrkan under de första århundradena lär vi att den förde sin kamp på två fronter. Den förde en *yttre* kamp mot vågor av blodiga förföljelser från den romerska statsmaktens sida som växlade med en *inre* kamp mot heresierna, som hotade att grumla och förvanska Guds ords sanning, den sanning som kan göra oss som människor fria från mörkret.

Man kan förvånas över att den tidiga kristna kyrkans kamp under förföljelser och mot villolärer lyfts fram som någonting typiskt just för fornkyrkan. Har inte den kristna kyrkan *under varje tidsålder* utsatts för förföljelser och hotats att korrumpas av villoläran? Om vi inbillar oss att förföljelseernas och villoläranas tid tog slut med fornkyrkans tid invaggas vi i falsk trygghet. Inte minst vår egen tid präglas ju verkligen av kraftiga förföljelser och heresier, som griper omkring sig.

Kristi kyrka är idag en kyrka spridd över alla kontinenter, vilket i sig är ett tydligt tecken på att tiden för Herrens återkomst närmar sig. I Europa och Nordamerika hotas kristendomen framför allt av kraftiga villolärer, medan de kristna i *the global South* (engelska: 'den globala södern') utsätts för blodiga förföljelser, såsom i Romarriket men i mycket större skala. Vi skall

se på två exempel på hur Kristi kyrka idag kämpar för sin existens.

Organisationen *Open Doors*, som tagit sig an den ädla uppgiften att hjälpa förföljda kristna i världen, rapporterar att förföljelsen av de kristna i många afrikanska länder söder om Sahara har tilltagit på senare år och nått en alldeles ofattbar omfattning. "Tusentals kyrkor har attackerats och minst 16,2 miljoner kristna är idag på flykt", skriver generalsekreteraren för Open Doors Sverige *Peter Paulsson* i oktobernumret av deras tidning. Förföljelseernas omfattning är svår att greppa och fatta. Hur är det möjligt att över 16 miljoner kristna (!) kan vara på flykt? Varför hörs det så lite om det? När det rör sig om så stora siffror blir det lätt bara "statistik" i vårt medvetande, men bakom siffrorna finns enskilda kristna människor som lider och har det svårt. Mest beklämande är det att det är så tyst om detta i Sverige. Någon gång nås vi av korta notiser om någon

skola eller kyrka som angripits, till exempel i Nigeria, men rapporterna sätts sällan in i något sammanhang och glöms snabbt bort. Svenska medier tycks vara betydligt mer på tårna när det gäller att bevaka övergrepp mot muslimska folkgrupper. De muslimska folkgrupperna i regionen Xinjiang i västra Kina samt i Burma är välkända bland den svenska allmänheten. Varför dessa dubbla måttstockar? Också inom kristna församlingar och organisationer tycks engagemanget vara svagt för våra förföljda bröder och systrar i Afrika söder om Sahara. En förklaring är att de kristnas, liksom allmänhetens, uppmärksamhet under året nästan helt fokuserats på kriget i Ukraina och Mellanöstern samt på den tumultuösa valrörelsen i USA. Det är ett välkänt faktum att människor inte orkar ta in hur mycket elände som helst. När förföljelserna nått en sådan magnitud (jag måste upprepa siffran 16,2 miljoner kristna på flykt) är det ändå vårt ansvar att orka lyfta blicken och se våra afrikanska trossyskon och deras lidande. Vad kan vi då göra för dem? Vi får börja med att *be*. Ibland har man gett sken av att det finns en motsats mellan bön och handling, men det är just bara ett sken. Ett bönesvar från Herren kan vara att han ger oss det engagemang, den kraft och den ledning vi behöver för att sedan kunna skrida till handling. När de kristna skyndar i förväg, utan att först lägga fram sin sak för Gud som hör bön, blir resultaten klena.

Också exemplen på grasserande heresier, som den kristna kyrkan kämpar mot i vår tid är många. Ett aktuellt exempel kan hämtas från Australien. Under hösten beslutade den lutherska kyrkan i Australien, *Lutheran Church of Australia*, att slå in på samma väg som Svenska kyrkan valde 1958 genom att öppna upp för prästvigning av kvinnor. Som ett alternativ till *Lutheran Church of Australia* har redan en organisation med namnet *Lutheran Mission Australia* bildats för att samla bekännelseetrogna lutheraner i landet. Redan under hösten har *Lutheran Mission Australia* upptagits som medlem i ILC (förkortning för *International Lutheran Council*), ett bekännelseetroget lutherskt samarbetsorgan motsvarande det liberala *Lutherska världsförbundet*. Händelseutvecklingen i Australien känns förstäs bekant för en svensk betraktare.

Man påminns om utvecklingen i Svenska kyrkan, som ledde till grundandet av Missionsprovinserna under åren 2003-2005. I Australien har dock kyrkokampen "snabbspolats" om man jämför med utvecklingen i Sverige.

I det korta Judasbrevet uppmanas de kristna att "*fortsätta kampen för den tro som en gång för alla har överlämnats åt de heliga*" (Judas v 3). Många generationer före oss har fört den kampen med uthållighet. Nu har stafettpinnen överlämnats åt oss. De som håller fast vid Guds ords sanning uppfattas dock ofta som obekväma personer, och kan anklagas för att vålla splittring i kyrkan. Det är dock alltid de som introducerar villolärer i kyrkan som orsakar splittring. "*Det är dessa som vållar splittring, de som är oandliga och som inte har Guds Ande.*" (Judas v 19) Ämbetsbärare och lekmän i kyrkan kan frestas att lägga ner kyrkokampen för att undgå lidande, fysiskt eller psykiskt, men då bör man komma ihåg hur den stora vita skaran i himlen beskrevs för evangelisten Johannes: "*Det är de som kommer ur det stora lidandet. De har tvättat sina kläder rena och gjort dem vita i Lammets blod.*" (Upp 7:14 enligt 1981 års bibelöversättning)

Rapporterna om förföljelser och avfall kan kännas både ledsamma och tröttsamma. Kyrkohistorien, inte minst fornkyrkans historia, lär oss dock att det kan komma mycket gott ur denna kamp. Förföljelserna mot kristendomen i det romerska riket ledde inte till att kristendomen utrotades, utan tvärtom tilltog spridningen av den kristna tron. När de kristna står fasta i yttre svårigheter blir det ett vittnesbörd för deras omgivning om äktheten i deras tro. Det vittnesbördet passerar inte obemärkt förbi. Aposteln vittnar också om lidandets värde: "*vi jublar också mitt i våra lidanden, eftersom vi vet att lidandet ger tålamod, tålamodet fasthet och fastheten hopp.*" (Rom 5:3-4) Nu tänker kanske någon att "lidanden är väl en sak, men kan det komma någonting gott ur heresier?" Kampen för att bevara och framhålla Bibelns sanning har dock också burit mycket ädel frukt under kyrkohistorien. Lärostriderna i fornkyrkan ledde till att kyrkan blev tvungen att precisera och vässa sin framställning av läran om den tree-nige Guden – Fader, Son och helig

GST:s redaktion och Lutherstiftelsen

Post- och besöksadress:
Ekmansgatan 3, 411 32 Göteborg

E-postadresser:
gbgs.stifts.tidning@gmail.com
lutherstiftelsen.goteborg
@gmail.com

Redaktion

Patrik Toräng, ansvarig utgivare
E-post: patrik.torang@gmail.com

REDAKTION och EXPEDITION
Ekmansgatan 3, 411 32 Göteborg

E-post: gbgs.stifts.tidning@gmail.com
Tel. **070 615 11 61** (Till Patrik Toräng)
www.goteborgsstiftstidning.se

Prenumeration

Helår: 350 kr (9 nr inkl. julnr)
Nyren- och gåvopen: 275 kr
Halvår: 200 kr (5 nr)

ANNONSPRISER

Första sidan 6 kr/mm, textsidan 5 kr/mm.
Döds- och tackannonser 5 kr/mm.
Förlovnings-, vigsel- och födelse-
annonser 100 kr/st.
Moms tillkommer. Annonser skall inlämnas senast onsdag två veckor före påföljande tidnings utgivning.

Pg 2 55 21-6
Bg 340-5826

ISSN 0345-4290 Eget tryck

Ande – och om Jesus Kristus som sann Gud och sann människa. Det arbetet har vi oskattbar nytta av ännu idag. Genom reformations-tidens lärostrider lades läran om rättfärdiggörelsen av nåd genom tron allena fram i all klarhet. Också det kan vi njuta frukten av än idag. Vår tids teologiska kontroversfrågor om ämbetet, äktenskapet och människans skapelse som man och kvinna behandlades inte under reformationstiden. Det som man idag strider om var på 1500-talet en självklarhet både för lutheraner, reformerta, påviska och andra, och togs därför inte upp till behandling i exempelvis de lutherska bekännelseskrifterna. Om vi i vår tid står fasta vid Bibelns lära och inte kompromissar med sanningen, har vi gjort en landvinning som kommande generationer av kristna kan dra stor nytta av – allt under förutsättning att Herrens ankomst dröjer.

Anders Alapää

GLÖM INTE

att förnya
prenumerationen på
Göteborgs Stifts-Tidning!
Eller ge den som gåva!

Helår: 350:-, halvår: 200:-

Nyprenumerant och/eller gåvo-
prenumerant 275:- för helår.

Plusgiro 2 55 21-6

Betalning i god tid underlättar.
Meddela gärna
eventuell ändring.

Kontakt: 0723-180941

gbgs.stifts.tidning@gmail.com

Tack för alla gåvor!

Göteborgs Stifts-Tidning

Plusgiro 2 55 21-6

Prästkassan

Plusgiro 34 65 56-4

Lutherstiftelsen

Plusgiro 49 12 14-3

Bankgiro 340-5826

Swish 123-000 16 85

Forts från sidan 1.

ANDRA SÖNDAGEN I ADVENT

Alvesta Helga Trefaldighets förs., Storgatan 36: Hm 10 H Sunnliden
Borås Johannes förs., Gustav Adolfsg. 7: Hm 10 G Andersson
Emmaboda S:t Andreas förs., Södra v. 22: Sånggtj 11 E Ångdahl
Göteborg Immanuel förs., Glöstorpsv 49: Hm 11 *Namn ej bestämt*
Fridafors kyrka Gtj16 J-E Appell
Göteborg Lutherstiftelsen, Ekmansgatan 3: Hm HHN 11 D Johansson
Kinna Den gode Herdens förs., Näsgatan 2 (Pingskyrkan): Hm 14 Rune Imberg
Kristianstad Gratia Dei: Hm 11 J-E Appell
Lund S:t Markus, Biskopsg. 10: Gtj 11 A Karlgren
Oskarström S:t Gabriels koin, Mariakyrkan G:a Nissastigen 65: Hm 11 B Ådahl
Skara Missionsprovinsen, Betaniakyrkan, Vasagatan 10: Hm 10 J Ådahl
Uddevalla Mariakyrkan, Sommarhemsv. 4: Gtj 10 S Eriksen
Växjö Kyrkl. förb., Torpbacken 3: Gtj 11 P Gustafsson

TREDJE SÖNDAGEN I ADVENT

Alvesta Helga Trefaldighets förs., Storgatan 36: Hm 15 J Brandt Erlandsson
Borås Johannes förs., Gustav Adolfsg. 7: Gtj 10 G Andersson
Emmaboda S:t Andreas förs., Södra v. 22: Fam.hm 11 J Brandt Erlandsson
Fridafors kyrka Hm 11 J-E Appell
Göteborg Immanuel förs., Glöstorpsv 49: Hm 11 *Namn ej bestämt*
Göteborg Lutherstiftelsen, Ekmansgatan 3: Gtj 11 T Johansson
Helsingborg, S:t Matteus, Bruksg. 27: Familjegtj. 15 M Lindström
Huskvarna Tegnérsg. 8: Hm 15 A Eliasson
Kinna Den gode Herdens förs., Näsgatan 2 (Pingskyrkan): Gtj 14 G Andersson
Kristianstad Gratia Dei: Hm 11 L Artman
Kungälv Kvarng. 8: Hm 15 S Eriksen
Lund S:t Markus, Biskopsg. 10: 11 Hm P Toräng.
Oskarström S:t Gabriels koin, Mariakyrkan G:a Nissastigen 65: Hm 11 B Ådahl
Ravlanda Lutherstiftelsens gudstjänstgemenskap, G:a skolan: Hm 15 P Toräng
Skara Missionsprovinsen, Betaniakyrkan, Vasagatan 10: Hm 10 J Ådahl
Uddevalla Mariakyrkan, Sommarhemsv. 4: Hm 10 S Eriksen
Växjö Kyrkl. förb., Torpbacken 3: Gtj 11 P Gustafsson

Böcker av Luther

Om en kristen människas frihet.
Häft. 40:-

Spis och föda Dagliga betraktelser. 831 sidor. Inb. 50:-

Porto och emballage tillkommer.
Kontaktuppgifter på sidan 2.

Officiellt

Tillsatta tjänster

Km i Uddevalla past, Bäve förs fr 28/8: km Mikael Hansen, Torsby.
Diakon i Uddevalla och Lane Ryr fr 16/9: diakon Annika Spalde, Linköpings stift.
Km i Uddevalla och Lane Ryr fr 1/10: km Annika Hansson Lindström, Borensberg.
Kh i Tanum fr 1/10: km Per Hammarström, past.
Km, förs herde, i Teneriffa, SKUT, fr 1/10: förs chef Lotta Olsson, Uddevalla.
Km i Kungsbacka-Hanhals fr 25/11: km Thomas Karlsson, Varberg.
Km, förs chef i Uddevalla och Lane Ryr fr 1/12: km Annette Börjesson, Trollhättan.
Km i Löftadalen fr 2/12: padj Daniel Hermansson, Lackalänga-Stävie.
Km, sjukhuspräst i Halmstad fr 1/1 2025: km Katarina Bäckelin, Oslo.
Km i Kungälv-Ytterby fr 15/1 2025: padj John-Philip Andersson, Tuve-Säve.

Avslutad tjänst

Fr 31/10: km Kjell Nilsson, Falkenberg, Torup.

Avgår med pension

Fr 1/9: km Johan Birging, Uddevalla.
Fr 1/2 2025: km Christoph Franke, Vessige, Okome, Susedalen.
Fr 1/4 2025: kh Åke Wiklund, Orust.

Avlidna

Avliden 4/7: fd diakon Astrid Thol, f 1930.

Avliden 13/8: fd diakon i Tynned Ingrid Monie, f 1928.

Avliden 5/10: fd kh i Harplinge Lars Carlberg, Lund, f 1937. Prästvigd 1962, missiv till Kortedala, Härlanda, kadj i S:t Nikolai 1965, km där 1971 och kh i Harplinge 1981-2002.

Avliden 15/10: kh Daniel Tisell, Råda, f 1968. Prästvigd 1997 i Linköping padj i Linköpings Johannelund, vik stiftsadj i Göteborg 2001, kh i Skallsjö 2010 arb ledande km i Råda 2016 och kh där 2017-2024.

Inför söndagen

DOMSSÖNDAGEN

Matt 25:31-46

På yttersta dagen, hjälp oss, milde Herre Gud. Så ber vi i kyrkans förbön under fastan och när någon vigs till den sista vilan. Den bönen sammanfattar väl vad Domssöndagens evangelium vill lägga på våra hjärtan.

PÅ YTTERSTA DAGEN, HJÄLP OSS, MILDE HERRE GUD

I. På yttersta dagen

... kommer Jesus i sin härlighet.

Så var det *inte* när Jesus kom för att bli vår Frälsare. Spridda strålar av Hans härlighet kunde väl lysa fram, som då Han gjorde sina under. Men i stort sett var det inte härlighet utan ringhet som präglade Hans liv på jorden. Men en gång ska bladet vändas, nämligen då Jesus kommer för att bli vår Domare. Han kommer då "i sin härlighet och alla änglar med Honom" och ska "sätta sig på sin härlighets tron" och för all världen visa sig sådan Han verkligen är. Då får tvivlaren se den han här aldrig trodde på. Den som smädat kristendom och gudsfruktan får se vem han i själva verket har smädat. Och det han då ser får honom att ropa till bergen och klipporna: "Fall över oss och göm oss för *Hans* ansikte som sitter på tronen och för Lammet vrede." Men då ska också *de* få se Honom som de här i tro har hållit sig till, och det blir deras största glädjedag därför att tron går över i seende och de får se alla Guds löften uppfyllda.

... samlas alla folk inför Jesus.

Här kan man hålla sig borta från Jesus genom att undvika Hans Ord och döva sitt samvete. Men detta är möjligt bara till en tid. I långa loppet går det inte att hålla sig borta. Om inte förr så måste man fram på den dag då Jesus kommer i sin härlighet, för då ska *det* ske: "Och alla

folk ska samlas inför Honom." Från havens djup och jordens innandömen kallar Han dem: de nyss döda och de sedan länge döda. Från öster och väster, norr och söder kommer de: män och kvinnor, gamla och unga, fattiga och rika, vita och färgade. Alla måste de fram på Hans befallning. Och alla måste fram för att avlägga räkenskap. Bibelns vittnesbörd om detta är helt klart: "Vi måste *alla* träda fram inför Kristi domstol." "Och jag såg de döda, både stora och små (både höga och låga) stå inför tronen".

... skiljer Jesus människorna från varandra.

"Han ska skilja dem från varandra, som en herde skiljer fåren från getterna. Och fåren ska Han ställa på sin högra sida och getterna på den vänstra." Här kan människor vara skilda från varandra på olika sätt. Men på yttersta dagen ska alla sådana gränser utplånas. Det skiljande som då kommer att äga rum sker efter helt andra grunder. Det ser vi av domarens ord till de båda hoparna och som förklarar varför de församlade står på ena eller andra sidan: ett skiljande mellan goda och onda, rättfärdiga och orättfärdiga. Men märk väl: i en mycket djupare mening än man här tagit det med den saken. Till dem på sin vänstra sida säger domaren: "Jag var hungrig och ni gav mig inte att äta. Jag var törstig och ni gav mig inte att dricka" o.s.v. Här nämns inte ett ord om det som vanligen betraktas som synd: mord, stöld, lögn o.s.v. Han säger bara att de *inte* har gjort vad Gud ville att de skulle göra. De var kanske ansedda som präktiga människor, ja, rent av fromma. Men mitt i all präktighet och kanske också fromhet glömde de det viktigaste: att älska Gud över allting och sin nästa som sig själva. Och notera att Jesus hela tiden talar om deras förhållande till *Honom*: "Jag var hungrig och ni gav mig inte att äta. Jag var törstig och ni gav mig inte att dricka" o.s.v. Det visar den djupaste orsaken till skiljandet: om de trott på Frälsaren eller inte. Utan tro på Jesus kan ingen bestå, men tror man på Honom har man syndernas förlåtelse och äger den rättfärdighet Gud fordrar. Och det goda man i tro på Jesus gör mot sina medmänniskor räknar Han som gjort mot Honom själv: "Allt vad ni har gjort för en av dessa mina minsta bröder, det

har ni gjort mot mig." Att det blir efter sådana grunder domen sker går ju långt utöver vad man vanligen tänker. Men därför kommer också detta skiljande att väcka förundran. Många man inte trott det om ska då hamna på den högra sidan, och andra som man säkert väntat att finna där ska i stället hamna på den vänstra sidan. Och eftersom den *Högste* faller utslaget: evigt liv – "Kom ni, min Faders välsignade" – eller evigt straff – "Gå bort ifrån mig, ni förbannade" – kan utslaget inte överklagas. Invändningar kommer visst att höras, men måste tystna inför Honom som är den omutligt rättvise och vilkens dom är en rätt dom.

II. Hjälp oss, milde Herre Gud

... måste bedjas nu.

Vår text är mycket allvarlig, ja, för många *alltför* allvarlig. Sådant som har med domen att göra vill man helst inte bli påmind om. Men vad hjälper det att skjuta undan alla tankar på det som vår text talar om? Domen kommer ju, och då *måste* vi fram inför domaren. Är det då inte barmhärtighet att Gud i förväg talar om hur det ska bli, så att vi vet vad vi har att rätta oss efter? Men är det nu säkert att det blir på det sättet? Kan det inte tänkas att Gud har menat något annat? Så har otron alltid frågat. Man vill inte tänka sig en räkenskap och dom och har därför på olika sätt försökt bortförklara saken. Men tänk efter: vem är den ende som kan lämna besked om detta? Är det inte Herren själv? Vad människor tänker om saken är bara lösa förmodanden. Gud ensam vet hur det blir. Och det har Han alltså i förväg talat om för oss. Må vi då inte blunda för sanningen eller söva oss med falska inbillningar. Det är kärleken som talar. Det är för att Herren vill frälsa oss som Han säger oss sanningen. Och Han säger detta *nu*. För det är *nu* vi kan bli beredda. "Se, *nu* är den rätta tiden, *nu* är frälsningens dag." Ja, *nu* måste det ske. *Nu* måste den bönen bedjas: Hjälp oss, milde Herre Gud. Ja, "*nu* är tid, blott *nu*." I morgon kan det vara för sent.

... blir hörd för Jesu skull.

Tänker man rätt på vad Ordet säger om yttersta dagen är det inte konstigt om man grips av fruktan. "Om Du, HERRE, tillräknar missgär-

ningar, Herre, vem kan då bestå?" Det kan ingen. Även de som inte vill göra Gud emot måste erkänna att de "syndar dagligen på många sätt och förtjänar inget annat än straff". Får Guds Ande visa en människa detta, liksom hur mycket hon försummat av det goda hon skulle ha gjort, ja, då är det inte konstigt om tanken på yttersta dagen skapar oro och ångslan. Men vad svarar nu Ordet på detta? Jo, genom att peka på Honom som tagit på sig våra skulder och betalat allt för oss, "för att var och en som tror på Honom inte ska gå förlorad utan ha evigt liv". Det finns alltså räddning undan domen för Jesu skull. Han har ju själv sagt: "Den som hör mitt Ord och tror på Honom som har sänt mig, han har evigt liv och kommer inte under någon dom utan har övergått från döden till livet." Skulle Gud handla med oss efter vad vi är i oss själva skulle det inte gå oss väl, vore vi aldrig så oklanderliga, ja, helgonlika. Men för Jesu skull är det möjligt för Gud att benåda till och med den störste syndare. Av nåd kan du bli frikänd. Men nåden måste sökas och tas emot medan den erbjuds. Gör då allvar med Guds Ord. Bekänn dina synder. Be om förlåtelse för Jesu skull. Och akta dig noga för avvägarna, fr.a. den att du börjar förtrösta på något eget. Se oavbrutet på *Jesus*. Släpp aldrig hoppet till Honom, för det är den enda vägen att finna nåd hos Gud både nu och på yttersta dagen.

... besvaras med evig frälsning.

När de på domarens högra sida får höra: "Jag var hungrig och ni gav mig att äta. Jag var törstig och ni gav mig att dricka" o.s.v., väcker det förundran hos dem: Herre, när såg vi Dig sådan och gjorde det och det för Dig? Här visar sig skillnaden mellan dem och dem som inte nog kunde framhålla hur de gjort allt för att tjäna Herren. De rättfärdiga vet inte med sig något sådant. De har inga höga tankar om sig själva. Så var det redan på jorden. När Guds Ande genom Ordet får ta en människa under sin fostran, blir hon allt mindre i sina egna ögon. Hon får se att hon inget har och kan av det som är rätt inför Gud. Därför kan det ofta se mörkt ut för henne när hon tänker på frälsningen. Hur ska jag kunna bestå i domen? Det fattas ju så mycket hos mig av både tro och hopp, kärlek och tålmod. Men kän-

FÖRSTA SÖNDAGEN I ADVENT

Joh 18:36-37

ADVENTETS KONUNGARIKE ÄRICKE AV DENNA VÄRLDEN

Konungarikets konung

Frälsaren är den gudomlige profeten, översteprästen och konungen. I adventstid tänker vi särskilt på att han är kung. När vi läser vad evangelisten Johannes har skrivit, kommer vi in i den rättegång där Pilatus rannsakar sin Frälsare. Det är ett märkligt tillfälle. En världslig makt-havare står inför honom som har all makt i himmelen och på jorden. Den makt som Pilatus hade, hade han fått ovanifrån. Egentligen är all makt given från Gud. Sedan kan tyvärr en makt-havare missbruka sin makt. Men Jesus har aldrig missbrukat sin makt.

Vann eller förlorade konungen?

När Jesus efter domen mot honom fördes ut ur staden bar han själv sitt kors, och det fanns människor som hånade honom. Jesu intåg i Jerusalem har flera sidor. I Advent är han en vinnande konung, medan han i

ner du så din fattigdom och brist, och fruktar du att du ska gå miste om frälsningen, låt då detta så mycket mer driva dig till din Frälsare. Du har ju Hans löfte att du *får* komma, ja, komma varje dag på nytt och innesluta dig i Hans förlåtelse och rättfärdighet. Se då på Honom. Han har banat väg för dig. Han har gjort allt färdigt för din räkning och är din försvarare i domen. Och be Herren om hjälp att kunna lita på detta, så ska oron alltmör ge vika och frimodigheten alltmör växa till. Men det viktigaste är *inte* att du *känner* frid utan *har* frid. Det har du när du varje dag inte kan annat än fly till din Frälsare med alla dina synder och tigga om Hans nåd. Det är *tro*, och då *är* du i Hans händer, hur det än ser ut och känns. Han håller trosålgan vid liv. Han hjälper dig hela vägen och låter dig till sist, av bara nåd, stå med bland dem Han hälsar med de underbara orden: "Kom, ni min Faders välsignade, och ta i besittning det rike som stått färdigt åt er från världens begynnelse." Amen.

Jan-Erik Appell

TEXTLÄSNINGAR

1983 års Evangeliebok

DOMSSÖNDAGEN

Rubrik: Kristi återkomst

GT-text: Jes 65:17-19

Epistel: Upp 20:11-12

Evangelium: Matt 25:31-46

Psaltarpsalm: 50:1-7, 22-23

alt. 90:7-17

2003 års Evangeliebok

DOMSSÖNDAGEN

Rubrik: Kristi återkomst

GT-text: Jes 65:17-19

Epistel: 2 Petr 3:8-13

Evangelium: Matt 25:31-46

Psaltarpsalm: 102:26-29

1983 års Evangeliebok (2 årgången)

FÖRSTA SÖNDAGEN I ADVENT

Rubrik: Ett nådens år

GT-text: Sak 9:9-10

Epistel: Upp 3:20-22

Evangelium: Matt 21:1-9

Predikotext ur evang.: Joh 18:36-37

Psaltarpsalm: 24:1-10 alt. 72:1-7, 17

2003 års Evangeliebok

FÖRSTA SÖNDAGEN I ADVENT

Rubrik: Ett nådens år

GT-text: Sak 9:9-10

Epistel: Upp 3:20-22

Evangelium: Matt 21:1-9

Predikotext ur evang.: Joh 18:36-37

Psaltarpsalm: 24

1983 års Evangeliebok

ANDRA SÖNDAGEN I ADVENT

Rubrik: Riket som kommer

GT-text: Joel 2:30-32

Epistel: Hebr 10:35-39

Evangelium: Mark 1:14-15

Psaltarpsalm: 8:2-10 alt. 80:2-8

2003 års Evangeliebok

ANDRA SÖNDAGEN I ADVENT

Rubrik: Guds rike är nära

GT-text: Jes 35:1-10

Epistel: Jak 5:7-11

Evangelium: Matt 13:31-34

Psaltarpsalm: 85:9-14

1983 års Evangeliebok

TREDJE SÖNDAGEN I ADVENT

Rubrik: Väggröjaren

GT-text: Jes 51:3-6

Epistel: 2 Petr 1:19-21

Evangelium: Matt 11:11-19

Psaltarpsalm: 146:3-9 alt. 85:9-14

2003 års Evangeliebok

TREDJE SÖNDAGEN I ADVENT

Rubrik: Bana väg för Herren

GT-text: Mal 4:4-6

Epistel: 2 Petr 1:19-21

Evangelium: Matt 11:12-19

Psaltarpsalm: 146:3-9

Stilla veckan ser ut att vara en för-lorande konung. Men i slutändan, när han fullbordat försoningen, var han verkligen en som vunnit, över synd, död och djävul. Det är något som Jesus har gjort för alla människor. Ja, han har sonat alla synder som begåtts och kommer att begås, och det även synden hos Sions döttrar och moder Sveas söner.

Jesus är Sions konung, vilket är mer eller mindre liktydigt med det Pilatus skrev och satte upp ovanför Jesus på korset: Jesus från Nasaret Judarnas Konung. Han är konung även över dem som inte erkänner honom, fastän dessa inte har någon nytta av att han är det, inte förrän de låter omvända sig.

Tyvärr är det naturligt för oss människor att avvisa Guds kärlek och hans evangelium om syndernas förlåtelse och ett evigt liv. Blir det ingen omvändelse, blir det i stället för evigt liv en evig död. Men så länge tiden varar finns det fortfarande möjlighet att komma till Jesus, och därför också bli salig.

Jesus är en evig konung. Han är evig därför att Guds Son är evig. Han har varken början eller slut. Dock blev han människa vid tidens fullbordan, och det är han fortfarande.

Guds rike är hans allmaktsrike. Det är också hans nåderike. Vid tidens slut blir det ett härlighetsrike, där Herren styr för evigt.

Konungarikets konung utlämnad

Efter att ha dömts av judarnas domstol, blev Jesus utlämnad till romarna, deras soldater och kejsarens landshövding. Det kan se ut som om det var Jesu eget folks företrädare som var skyldiga till hans död, och att romarna gjorde gemensam sak med dem. Det stämmer, men det är inte alla skyldiga som man då räknar upp. Eftersom Jesus dömdes och avrättades i syndares ställe, finns det ingen människa som är oskyldig till vållandet av Frälsarens död. Detta grova brott, att ha korsfäst härlighetens konung, sonades genom just den död som konungen dog. Vi är skyldiga till majestätsbrott, men det var en god sak som hände. Och bakom allt detta har vi den himmelske Fadern som håller i alla trådar. Domen mot Jesus, sedan han utlämnats i syndares händer, var visserligen ett majestätsbrott, men det var ändå något som den himmelske kejsaren har gillat och

stadfäst. Man skulle nästan kunna säga att detta försoningsoffer utfördes helt och hållet i enlighet med Herrens rådslut och kyrkohandbok. På hans dagordning finns både skapelsen, försoningen och den slutgiltiga och helt rättvisa domen på den yttersta dagen. Från skapelsen till fulländningen med andra ord. Och eftersom Jesu offer var fullkomligt och gjorde Gud nöjd, behöver det inte upprepas. Men trons liv hos Jesu vänner är en förtjänstlös offertjänst i väntan på evigheten. Tro och lydnad hänger ihop, men lydningen ger inga poäng i salighets-saken.

Sanna undersåtar i Kristi rike har trygghet hos sin konung, och de får lova honom med sin lovsång och i sin vardag. Och under adventstiden ges det tillfällen till sådan lovsång. Trots konungens omsorg om sina lojala, trogna vänner, kan det för vännerna ändå verka som om de vore utlämnade åt Jesu motståndare. D.v.s. vännerna är utlämnade åt lidande, fastän de har sitt allt i Jesus. Dessa lidanden är av olika slag: de allmänmänskliga, de som kommer av att folk inte gillar Jesu vänner, och de som hänger ihop med att vännerna i egna ögon inte blir så mycket bättre, utan har ett efterhängset syndafördärv att kämpa med.

Vem får vara följeslagare till konungarikets konung?

Jesus sade att om hans rike varit av denna världen, hade hans tjänare kämpat för honom. Vem får då vara en följeslagare, tjänare och lärjunge åt Jesus? Ja, inte bara de som hämtade åsnan och tog den till Jesus, utan också var och en som i tro kommer till Jesus. Åsnan bar Jesus, korset bar Jesus, men när du kommer till honom, så är det han som bär dig, bär dig hem till din Fader i himmelen. Du har syndernas förlåtelse och är sams med din Fader, därför att Jesus har gjort så att du har det så. När du är Jesu följeslagare är du inte utlämnad åt denna världens makter. Du har något som världens barn inte känner till: en frälsare, som visar dig sin kärlek och nåd. Du återgäldar denna kärlek i ringa mån genom att följa honom och söka lyda hans bud. Du är en av vår Herres gäldenärer, men tänk, denna gäld har Herren, den gode herden redan betalt, och du får vara ett av fåren i herdens gäll. Det gäll-

let, hans församling, finns där de heliga har gemenskap kring de heliga sakramenten under det att dessa sakrament rätt utskiftas och Herrens ord rätt förkunnas.

På vilket sätt är konungarikets konung född?

Jesus säger till Pilatus att han har fötts. Ja, Jesus är av evighet född av Fadern före all tid. Det betyder att han är av samma väsen som Fadern. Han är alltså inte av liknande väsen, ett lägre väsen eller endast en människa. Som människa är han född av jungfru Maria, och det skedde vid ett bestämt tillfälle i historien. Jesus föddes alltså som vi av en jordisk moder. Men han har ingen jordisk far. Josef var hans fosterfar! Vi har en jordisk far. Men ändå har vi Gud som vår käre himmelske Fader. Och att Fadern är Fadern visar att han är den från vilken allt vad Fader heter har sitt ursprung. Vi tänker särskilt på Jesu födelse under den jul som kommer när adventstiden tar slut. Det är för Jesu skull som en människa kan bli född på nytt genom dopet och tron, för att sedan leva med synderna förlätta. Den som är född av en människas vilja, behöver alltså bli född av vatten och Ande för att bli ett Guds barn i synnerlig mening.

Vem talar sanning, och vem lyssnar till Jesu röst?

Jesus är den enda vägen till Fadern. Ingen annan väg leder till himmelen, oavsett vad människor tycker. Jesus är dessutom sanningen och livet. Denna sanning vittnade han om också inför Pilatus, en man som sedermera har blivit världsberömd i den kristna trosbekännelsen. Där emot är det vanligt att människor ljuger, och därtill har vi djävulen, lögnens furste, som är en stor lögnare.

Jesus själv vittnar om varför han kom hit, och han kommer också med budskap om försoningens nödvändighet. Genom att dö på korset har han visat Guds kärlek till människosläktet, att den helige har gjort sitt yttersta för att få vara tillsammans med de av honom skapade människorna i tid och evighet. Han gav sitt liv! Genom att uppstå visar Jesus att det han har gjort har gjort Gud nöjd. Gud är tillfreds med Jesu verk! Genom detta verk kan också en människa bli bättrad och tillfreds, det som omtalas i en av våra

ANDRA SÖNDAGEN I ADVENT

Mark 1:14-15

Vårt evangelium säger att Jesus var ”predikande och sägande”. Detta är kärnan som förklarar allt vad Jesus senare skall förkunna och säga. Allt som senare i Markus handlar om Jesu förkunnargärning kan sammanfattas i dagens korta evangelium.

1. Sedan Johannes hade blivit fångslad, kom Jesus till Galileen.

Detta skedde ungefär 300 år efter att profeten Malaki dog. Under denna tid hade Israel inte haft någon fortsatt uppenbarelse från Herren.

Vi som har levt utan sådan uppenbarelse i snart 2000 år, kanske tänker att de borde ha nöjt sig med sin Bibel, sitt Gamla testamente. Men skillnaden är att i dag har profeterna i stort blivit uppfyllda. Jesus har tagit sig an frälsningen och återlösningen. Sonen sändes av Fadern

adventspsalmer. Men då skall vi veta att bättring betyder omvändelse, att göra helt om, och det är ett verk av Anden. En människa blir tillfreds när hon blir sams med Gud på grundval av Jesu blod. För människosläktet som helhet är allt färdigt, och Gud är tillfreds. Men om man inte har tro på Jesus, är det han har gjort för närvarande förgäves. Människan behöver som enskild bli frikänd av den himmelske domaren, och denna rättfärdiggörelse sker inför Guds ting därför att Jesus är mitt försvar inför vår Herre. Gud är både domare och försvarare!

Jesus kommer med sanningen. Därför är det viktigt att lyssna till hans röst. Du hör hans röst i den heliga Skrift och sådan förkunnelse som stämmer överens med Guds Ord. Du kan alltså vara en ordets brukare både i kyrkan och där hemma, både enskilt och tillsammans med andra. Det är ett nådatillfälle, likt det som Pilatus fick. Då skall du väl inte likt denne landshövding låta tillfället gå dig förbi? Snarare skulle du be ”Jesus gå ej mig förbi!” Det nya kyrkoåret bjuder på många tillfällen att vara där Jesus är, i synnerhet om du då är i Sion, i betydelsen Guds församling. Den som hör till sanningen lyssnar nämligen till Jesu röst. Amen.

Anders Eliasson

för att försona sina fiender med Gud. Utan denna uppfyllelse hade döden och domen väntat oss alla. Bara därför att Gud älskade världen så att han utgav sin enfödde Son, för att den som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv (Joh 3:16). Bara därför har vi en nådig Gud.

Men detta hade ännu inte skett när Jesus började förkunna i Galileen. Då var Gamla testamentets löften ouppfyllda löften. Och de som plågades av anfäktelse kanske tänkte att Herren hade övergivit dem som ett rättvist straff för deras synder. Såsom vi kan tänka när vi för en tid inte märker Guds levande och verk samma Ords gärning i oss. Det som *skiljer själ och ande, led och märg, och är en domare över hjärtats uppsåt och tankar* (Hebr 4:12). När det i stället känns som att Ordet rinner av oss som vatten rinner av gåsen, så kan vi börja undra om Herren har övergivit oss.

Och även om vi läser Bibeln, ber, bekänner våra synder och går till Gudstjänst, kan vi ändå gå i längre perioder utan att märka eller känna Guds verk. Och då kan vi börja undra hur det står till med oss. Men då får vi lita på vad Israels trogna visste. Att Herren inte dröjer med att uppfylla sitt löfte, så som en del menar. Nej, han har tålmod med er, eftersom han inte vill att någon skall gå förlorad utan att alla skall få tid att omvända sig (2 Petr 3:9).

Det kan för oss otåliga människor ofta verka som att Herren dröjer. Men han har tålmod och vet att fostra sina barn. Han kan därför låta oss vandra en tid i öknen, därför att han behöver lära oss ett och annat. Kanske vill han lära oss att enbart lita på Hans ord. Att, som Rosenius sjunger, lita på nåden i Guds hjärta i stället för på nåden i vårt eget hjärta. Men det är ingen behaglig lärdom för köttet.

Israel hade väntat 300 år på evangeliets fullbordning, och det hade gått 1400 år sedan Mose sade: *En profet skall jag låta framträda åt dem bland deras bröder, en som är dig lik, och jag skall lägga mina ord i hans mun, och han skall tala till dem allt vad jag befäller honom* (5 Mos 18:18). Sedan träder Döparen fram, men han är inte Messias. Sedan väntar Jesus tills Johannes blev fångslad, innan han börjar sitt offentliga verk. Då var tiden fullbordad och Herren kunde träda fram.

2. Jesus predikade Guds evangelium.

Jesus både förkunnar och är själv evangelium. För han blev utgiven för våra överträdelser. Genom hans blod får vi syndernas förlåtelse. Han sade: *Tiden är fullbordad och Guds rike är nu här*. Det vill säga, nu har tiden kommit då löftena börjar att uppfyllas, då det som står skrivet får sitt innehåll. Allt som *Gud i forna tider många gånger och på många sätt hade talat till fäderna genom profeterna* (Hebr 1:1-2), kommer Jesus nu för att fullborda. Hela det gamla förbundet.

Det gäller de ceremoniella lagarna och renhetsföreskrifterna. För *allt detta är bara en skugga av det som skulle komma, men verkligheten själv är Kristus* (Kol 2:17). Det gäller även den gammaltestamentliga offerttjänsten, som också den var en skugga av Jesus. Folket hade i 1500 år offrat blod av bockar och lamm och olika djur för att försona synden. Men *det är omöjligt att tjurars och bockars blod skulle kunna utplåna synder. När Kristus träder in i världen säger han därför: Offer och gåvor begärde du inte, men en kropp har du berett åt mig. Brännoffer och syndoffer gladdes dig inte. Då sade jag: Se, jag har kommit, Gud, för att göra din vilja. I bokrollen är det skrivet om mig* (Hebr 10:4-7)

Ja, det gamla förbundet skulle uppfyllas, och genom att komma till Jesus så kommer vi till det nya förbundets medlare, och till det renande blodet som talar starkare än Abels blod (Hebr 12:24). Detta blod skulle utgutas för oss, till vår räddning. Detta började Jesus predika i Galileen hos de fattiga och små, längst borta från Jerusalem och de stora. Och det är vår räddning att Jesus just kom till de små, till syndare, sådana som inte har något att visa fram. För vi har alla bara *vållat Gud arbete genom våra synder och möda genom våra missgärningar* (Jes 43:24). Till oss kommer Jesus och förkunnar sitt evangelium, idag, eftersom tiden är fullbordad. Nu har Guds rike kommit till människorna. Nu behöver vi inte längre vänta, för detta rike kommer med Jesus. När Jesus är här, så är Guds rike här. När Jesus inte är här, så är inte heller detta rike här, för Jesus är kung i detta rike. I Bibeln är Jesu kungamakt en frälsningsmakt. Jesu rike är

därför ett frälsningsrike. För att föra oss in i detta rike befaller Jesus:

3: Omvänd er och tro evangelium!

Dessa saker hör ihop, att omvända sig innebär att tro evangelium, och motsatt, att tro evangelium innebär omvändelse. Försvinner *en* del, försvinner båda. Och när Jesus säger *omvänd dig*, så gäller det hela dig. För det är just **du** som är problemet och måste omvändas. Och båda delarna är verkade av Gud, för Bibeln säger att allt som är fött av köttet är kött.

Jesus kallar oss att omvända oss för att visa att vi inte kan det. För häri ligger förutsättningen för att tro evangelium. Det är när du inser att du inte kan omvända dig som du kan börja tro. I Psaltaren 51 säger David därför: *Skapa i mig, Gud, ett rent hjärta, och Rena mig med isop, så att jag blir ren, två mig, så att jag blir vitare än snö.* Detta är sättet som vi blir rena och omvända på, nämligen att Gud själv nyskapar oss genom sitt ord. Jeremia säger samma sak, när han säger till Gud (Jer 31): *Omvänd mig du, så blir jag omvänd.*

Det är denna nöd som uppmaningen *omvänd dig* vill åstadkomma. Och när den gör det, kommer Herren och omvänder dig genom evangelium. För *Herren dödar och gör levande, han för ned i dödsriket och upp därifrån* (1 Sam 2:6). För att ge dig liv, måste Gud döda. Han skapar i dig ett rent hjärta av intet, såsom vid himlens och jordens skapelse. Och det gör han genom att vi förlorar tron på oss själva och våra avgudar, för bara då kan Evangeliet väcka tro och förtröstan på Gud.

I praktiken innebär omvändelse att man av hjärtat sörjer över och ångrar synden och vill vända sig bort från den. Tron som hör ihop med detta, innebär att fly till Kristus och hans uppfyllda löften. Detta kan låta teoretiskt, men det innebär helt enkelt att när vi hör Jesus säga: *Den som kommer till mig skall aldrig hungra, och den som tror på mig skall aldrig någonsin törsta.* Och att *Alla som Fadern ger mig kommer till mig, och den som kommer till mig skall jag aldrig någonsin kasta ut* (Joh 6:35-37), så litar vi på hans ord.

När djävulen sedan kommer och säger att du är en fruktansvärd

TREDJE SÖNDAGEN I ADVENT

Matt 11:2-11

LÖFTET OCH DESS UPPFYLLELSE

Johannes döparen är den störste av människor född av kvinna – den minste i himmelriket är större än honom. Han var den siste profeten i det Gamla förbundet. Men den obetydligaste medlemmen i Kristi kyrka är större än honom. Det handlar här om löfte och fullbordan. Löften är ord. Fullbordan är ord omvandlade till verklighet och därmed större än löftesorden. Den minste i det Nya förbundet är störst, för han lever i en fullbordad verklighet som är räddning till evigt liv med Gud. Men löftet är viktigt för det hjälper dem som tror på det att vara beredda så att de kan se frälsningens fullbordan och ta emot den.

Johannes döparen var den störste förkunnaren av löftet i det Gamla förbundet, för han pekade på Honom som skulle uppfylla det och

hycklare, som inte borde förvänta dig att få komma till himlen, att du inte passar in där eftersom du är en stor syndare. Och när han sedan frågar om du kommer ihåg vad du gjorde den och den gången. Då gäller det att tro Evangelium. Då gäller det att man förlitar sig på vad Jesus har sagt och gjort, så att du trots djävulens falska ord förtröstar på Jesu allsmäktiga ord, som säger att han aldrig kommer att visa bort den som kommer till honom. Du får komma när allt ser hopplöst ut, om du har syndat 70 gånger 7 gånger så får du ändå komma, med förtröstan på att var och en som åkallar Herrens namn skall bli frälst.

Detta sker första gången då en människa kommer till tro. Men det sker också varje dag i den dagliga omvändelsen, som är det kristna livet. Paulus säger om detta: *Vi är alltså genom dopet till döden begravda med honom, för att också vi skall leva det nya livet, liksom Kristus uppväcktes från de döda genom Faderns härlighet* (Rom 6:4). Må Gud själv omvända oss och skapa tro på Kristus, så att vi får uppleva att den som kommer till honom aldrig kommer att visas bort. Amen.

Sveinung Eriksen

sade att här och nu ser ni Guds lamm som borttager världens syndar. De andra profeterna hade talat om en kommande frälsare. Johannes säger: Nu är han här.

Frälsningen uppfylls och förkunnas

Johannes är det Gamla förbundets och lagens representant. Han inte bara förkunnade lagen. Han gjorde allt för att leva som han lärde. I öknen verkade han i fattigdom, i total integritet, i Gudsfruktan fri från fruktan för människor. Han talade kompromisslöst Guds vilja mot alla. Även mot makthavare vilket kom att leda till hans död. Så predikade han också hur lagen skulle fullbordas av Jesus från Nasaret: han var frälsaren som skulle göra bättring och omvändelse i alla människors ställe och såsom Guds offerlamm bära straffet för allas syndar. Johannes döparen är Eliasgestalten, den Yttersta tidens profet, som förkunnade Guds lag, pekade på Guds Messias och sade inför allt folket att de behövde denne Messias för att få frid med Gud. Men han var också en ofullkomlig, syndig, dödlig människa. I fångelset där han väntade på martyrdöden kan han ha tvivlat: han skickade lärjungar att fråga Jesus om Jesus verkligen var Messias. Och Johannes döparen skulle dö som alla syndare gör. Johannes var inte frälsaren utan vår medåterlöste broder, sänd av Gud att förkunna Guds sanning om frälsningen. Låt oss ta emot denna sanning i våra hjärtan så att vi i denna gamla tidsålder i tron på Jesus är förbundna med den nya, ljusa tidsålder den uppståndne Jesus inlett, i väntan på denna nya tids ankomst tillsammans med Jesu återkomst på den sista dagen.

Frälsningens kraft är dold i svaghet

Johannes döparen tillhörde löftets tid och Jesus är det fullbordade löftet. Båda representerar samma Guds rike som går fram med stor kraft. "Alltsedan Johannes uppträdde till denna stund, banar Guds rike sig väg med våldsam kraft och de kraftfulla greppar tag om det." Inget kan hejda Guds rike. Och de människor som drivs av Guds Ande och kraft, de griper i tro tag om frälsningen som detta rike erbjuder. Många som begrundar Kristi kyrkas historia genom århundradena ser vilken

kraft som döljer sig i dessa troendes gemenskap. Men när Johannes döparen satts i fängelse och Jesus började förlora anhängare var kraften dold. Det kan också i dag vara svårt att se Guds kraft i Kristi kyrka på jorden eller i min hemförsamling. Det finns bara ett sätt att ta in evangeliets kraft. De är att i tro Bibelns ord som de står skrivna. I den tro som då väcks blir det uppenbart att Johannes döparen, Jesus och alla Guds heliga representerar Guds väldiga kraft, sanning och kärlek.

Att ta emot frälsningen väcker världens hat

”Från Johannes döparens dagar till nu, utsätts himmelriket för våld och det är de våldsamma som går till storm mot det.” Så kan man också översätta orden om himmelriket i dagens evangelium. Då handlar det om förföljelsen av Jesus och Johannes döparen. De skulle ju dödas båda två. Johannes döparen halshögs i fängelset för att ha tillrättaviserat lydkungen Herodes Antipas för dennes äktenskapsbrott. Och Jesus skulle sluta sina dagar avrättad på ett kors. Och alla Jesu apostlar utom en skulle dö martyrdöden. Så uppenbarar sig sanningen om korset, om Guds rike som angräps av denna världens sataniska hat. Dock: korset är tecken på Guds rikets närvaro. Guds rike är inte av denna världen. Du får räkna med att lida som kristen här på jorden. Lidandet är svårt och konkret. Det känns inte romantiskt eller som ett äventyr. Det gör ont att känna sig utanför för att man är kristen. Det gör ont att se de kristna bli allt färre i denna otronns tid. Men det visar inte att Gud skulle vara svag. Tvärtom! Allt är förutsagt. Korset är tecken på Guds närvaro. Och Jesus är med sitt folk som får bära korset alla dagar intill tidens slut, i sitt ord och sina sakrament. Dit får man gå för att hämta tröst i korsets skugga. Där är man gemenskap med Herren Gud och alla hans heliga.

Frälsningen avisas i otro

Johannes döparen kritiserades för sitt asketiska liv i öknen, där han åt honung och gräshoppor och var klädd i kamelhårshud: Så kunde väl ingen ansvarig medlem i Guds folk leva, menade många. Då hade ju folket ingen framtid. Jesus däremot, lät sig väl trakteras vid fester och högtider. Han drog sig inte undan

någon i sitt folk utan hade t.o.m. bordsgemenskap med grova syndare. Så kunde heller ingen ansvarig medlem av Guds folk göra, sade många då. Så vad än Guds heliga gör blir det fel i världens ögon. Människor med den inställningen kan Gud inte hjälpa. De är som barnen på torget som vill att deras kamrater skall göra olika saker för dem, men de blir aldrig nöjda. För de inser varken sitt behov av lagen eller evangeliet. Varken vikten av lydnad mot Guds bud eller behovet av Guds barmhärtighet. När du möter sådant motstånd mot Guds ord får du säga: Det är inte mitt eller min församlings fel att dessa inte tror. Det är deras eget fel.

Genom tron på Ordet tas frälsningen emot

Jesus avslutar: ”Men visheten har fått rätt av sina barn.” Eller ordagrant: ”Visheten har rättfärdiggjorts av sina verk.” Jesus är Visheten själv och hans verk visar att han är den Rättfärdige. Hans verk har Jesus just sammanfattat för några av Johannes döparens lärjungar: ”Berätta för Johannes de verk som jag gör: blinda ser, lama går, spetsiska blir rena, döva hör, döda uppstår och fattiga får höra glädjens budskap”. Alla dessa verk vittnar om att Jesus är Messias. Ja, han är Visheten själv. Det största är budskapet om det som sker. Orden ”för de fattiga förkunnas glädjens budskap” sägs sist som höjdpunkten i detta stycke. Det kan tyckas konstigt. Underverken är väl mer än ord kan man tänka. Men utan Guds ord kan tecken och helandeunder betyda vad som helst. Man kan förledas till galna tolkningar om man inte har Guds vishet. Därför är det största här budskapet, Jesus Kristus, det levande Ordet, Guds vishet. Det ville många bland Guds folk inte höra. Och då Jesus dog på korset trodde nästan ingen att Jesus var den Gudomliga visheten. Men så följde nya verk som visade att Jesus talat sanning: Uppståndelsen, himmelfärden och så pingstundret. Innebörden i detta kunde apostlarna då till sist förstå, för att de hade lyssnat till Visheten, Jesu undervisning, det glada budskapet.

Så inbjuds vi i adventstiden att ta emot detta budskap i tro. Jesu väldiga Guds gärningar får vi förstå i ljuset av det glada budskapet som

Gud genom sina profeter och apostlar förkunnar för oss i Bibeln: den gudomliga Vishetens skildring av hur Guds ord avlades i jungfru Marias moderliv och så blev gudamänniskan Jesus från Nazaret. Ett frälsningsverk som kulminerade med Jesu död och uppståndelse, fullföljdes då han vid sin himmelfärd blev Herre över allting och då pingstundret skapade Kristi kyrka på jorden. Ett frälsningsverk som blir uppenbart för alla på den Yttersta dagen, då Jesus kommer åter i härlighet för att hålla dom och låta nya himlar och en ny jord bryta fram där Guds barn skall få vara med Herren för evigt. Amen!

Patrik Toräng

Evangelieboken

EB 1983

Svenska folkbibeln 2015
Psaltarpsalmer; evangelieböner; Bugenhagens evangelieharmonier; Martin Luthers Lilla katekes, m.m.

Priser:

Enstaka ex 100 kr/bok
Från 10 ex. 60 kr/bok

lutherstiftelsen.goteborg@gmail.com

Porto och emballage tillkommer.

Evangelieboken i stort format

20x26 cm för textläsning i gudstjänsten

Texter enligt 1983 års evangeliebok för Svenska kyrkan.

Översättning:

Svenska folkbibeln 2015. Psaltarpsalmer; kollekt-, evangelie- och högtidsböner; bibelläsningar för passionstiden m.m.

Pris: 300 kr (inkl. moms) porto och emballage tillkommer.

Beställes hos:

lutherstiftelsen.goteborg@gmail.com

Kyrka och samhälle

Skolinspektionen och kristna friskolor

Den riktade inspektionen av kristna friskolor – en resumé

På senare tid har statliga Skolinspektionen genomfört så kallad ”riktad tillsyn” av kristna friskolor. Ett antal av dem har fått allvarlig kritik på grund av att de inte undervisat om evolutionsteorin som ett obestridligt faktum.

Det första exemplet var Ekebyholmsskolan i Rimbo i Norrtälje kommun med början 2018. Skolan förelades ett vite om 100 000 kronor. En dom i Kammarrätten våren 2022 slog också fast att skolan framfört ovetenskaplig kritik mot evolutionsteorin.

Under det gångna året har ytterligare åtminstone tre kristna konfessionella skolor fått snarlik kritik, däribland Mariaskolan i Umeå som i somras fick ett vitesföreläggande om 400 000 kronor på liknande grunder.

Enligt Skolinspektionen är det en skolas skyldighet att informera eleverna om att bibliska berättelser och kritik mot evolutionen är ovetenskapliga. Därför får de inte framställas som vetenskapliga i skolans undervisning, detta oavsett om skolan är konfessionell eller inte.

Skolinspektionen motiverar sitt ställningstagande med att undervisningen annars inte ”skapar förutsättningar för eleverna att skilja mellan naturvetenskapliga och andra sätt att skildra omvärlden”, i enlighet med kursplanen för ämnet biologi.

Det är märkliga ting som pågår när Skolinspektionen gör sina så kallade ”riktade inspektioner” av kristna skolor. Eller som det egentligen heter: ”fristående konfessionella skolor med kristen inriktning”. Den här artikeln handlar om det.

Andelen svenska elever i kristna skolor är ca 5%, vilket är extremt lågt med europeiska mått, i Nederländerna är andelen hela 76,3% (not 1). Att vi över huvud taget har konfessionella skolor här i världens mest sekulariserade land beror på att det finns en av Sverige antagen EU-konvention som garanterar den möj-

ligheten. Av artikel 2 i Protokoll 1 till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (EKMR) framgår nämligen att medlemsländerna skall respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en utbildning som står i överensstämmelse med deras egen religiösa och filosofiska övertygelse. EU förutsätter att den svenska staten uppfyller den där artikeln genom sitt sätt att reglera skolverksamheten. Det sker bland annat genom formuleringarna i Skollagen och i de svenska läroplanerna. I läroplanen för grundskolan (lgr 22) avsnitt 1 ”Skolans värdegrund och uppdrag” läser vi ett eko av EU:s formulering: ”Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvisade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.”

Det låter ju betryggande. Men så har vi Skolinspektionen...

Jag har ägnat en hel del tid de senaste åren att läsa inspektionsbeslut. De finns tillgängliga på myndighetens hemsida (not 2). Och jag har också varit i kontakt med företrädare för de granskade skolor som fått kritik, och i vissa fall fått ta del av lite kompletterande information på vägen fram mot besluten.

Det finns särskilt två saker som sticker ut vid skolinspektionerna. Låt mig helt kort dela dessa och kommentera dem.

För det första: Evolutionskritik är enligt Skolinspektionen inte tillåten i skolan. Inte på en biologilektion och inte på en religionslektion och inte på någon annan lektion heller. Detsamma gäller kritik mot den version av Darwins teori (så kallad neodarwinism) som våra elever får lära sig om, men som en allt ökande andel av evolutionsbiologer inte längre tror på (not 3). Att

eleverna inte ska få höra talas om den motiveras med att kritiken är pseudo(=”låtsas”)vetenskaplig. Det blir lite ironiskt att när kritiken uttalas av en erkänd evolutionsbiolog så är det vetenskap, men om en lärare säger samma sak så är det inte det.

Skolinspektionens utredare, och dessvärre även Skolverkets personal som utformat läroplanerna med dess kurs- och ämnesplaner, tycks leva i föreställningen att vetenskapen bevisat att liv kan uppstå av sig självt genom ”naturliga kemiska processer” liksom naturens mångfald genom den biologiska evolutionen.

Men att frågan om livets uppkomst ur icke-levande materia är ett obevisat kemiskt mirakel är ingen hemlighet. Nobelpristagaren Jack Szostak underströk detta vid sin Nobelföreläsning vid Uppsala Universitet 2009.

Och förvisso visar oss observationer från biologins värld att levande varelser är anpassningsbara och formbara. Bakterier kan bli resistenta, fjärilar skifta färg och vingmönster etc. Problemet är bara att modern molekylärbiologi och genetik snarare pekar på att det är sinnrika ”inbyggda” förändringsmekanismer som ligger bakom förändringarna (däribland s.k. epigenetik), snarare än slump (mutationer) och selektion (naturligt urval), vilka tycks spela en ytterst underordnad roll i sammanhanget.

Att ställa sig frågande till hur livets mångfald kunnat uppstå enbart genom naturliga processer borde alltså inte vara kontroversiellt överhuvudtaget. Tvärtom borde det vara en elevs självklara rättighet att inte behöva tro på något som aldrig observerats.

Elever ska inte tvingas att tro på naturalistiska dogmer. Inte på en kristen skola och inte på en offentlig skola heller. Sådant kallas indoktrinering. I stället ska de presenteras med allsidiga fakta och ges verktyg för att kunna skilja mellan vad som är observerbar vetenskap och vad som är tro och obevisade hypoteser, vare sig dessa är naturalistiska eller bibliska eller av annan art.

För det andra: Kränkningar av elevers tro. Skolinspektionen rekommenderar (läs: påbjuder) att om en elev säger att den tror på Bibelns berättelser om t ex skapelsen eller syndafloden så ska personalen på en konfessionell kristen skola aktivt bemöta denna uppfattning hos eleven med hjälp av ”vetenskapliga argument”. Citat ur inspektionsrapporten (not 4): *Skolinspektionen noterar också att det under inspektionsbesöket förekom att en personal ... utanför undervisningstid förespråkar att det finns vetenskapligt stöd för bibliska berättelser som motsägs av vetenskapen.* Skolinspektionens utredare begär med andra ord att elevens (och troligen dess föräldrars) övertygelse om att Bibeln är trovärdig ska motbevisas med hjälp av vetenskapliga fakta, d. v. s. ungefär: ”Där har du fel lille vän, det står kanske så där i Bibeln, men vetenskapen säger någonting helt annat.” Hur väl rimmar det där med vad vi läste inledningsvis i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och i läroplanen om skolans värdegrund och uppdrag? Enligt EU-konventionen bör skolans personal snarare värna om elevens religiösa integritet än aktivt påtvinga den en sekulär åskådning som både barnet i fråga och dess föräldrar troligtvis skulle uppleva som integritetskränkande.

I stället anser jag att det finns andra och viktigare saker för skolinspektionen att prioritera.

Kristna ungdomar uppger i en ganska nyligen publicerad undersökning (not 5) att lärare ofta har en ”dumförklarande ton när det gäller kristendomen i förhållande till vetenskapen” och beskriver hur religionslärare på gymnasiet ägnar sig åt ett ”raljerande över tro”. Religiöst liv beskrivs i undervisningen ofta som otidsenligt och irrationellt. Läroböcker och media framställer kristendom (inklusive kreationism och ID – d. v. s. Intelligent Design), kristna och kristen etik som avvikande företeelser i förhållande till den ateistiska syn på världen som framhålls som en neutral och opartisk hållning. Vilket det naturligtvis inte är.

Skolinspektionen uttrycker farhågor om att kristna skolor kan utvecklas till subkulturer där barn och unga lever bubblor av vanföreställningar som skapar problem för dem

i vuxenlivet när de tvingas möta verkligheten. Inspektionen tycks omedveten om att en kristen skola för många barn och unga är en fristad. Enligt den nyss citerade undersökningen upplever varannan kristen ungdom sig kränkt i den offentliga skolan på grund av sin tro, och i en fjärdedel av de fallen är det läraren (!) som står för kränkningen, oftast den i biologi eller religionskunskap.

Skolinspektionen tycks heller inte beakta att närmare en halv miljon svenska barn, ungdomar och vuxna deltar i någon form av kristen verksamhet varje vecka. Och då har vi inte räknat med alla muslimer, judar och andra religionsutövare som också mår dåligt i en skola genomsyrd av den ateistiska norm som utvecklats i skolvärlden. Det är hög tid att den så omhuldade normkritiken tillämpas också på den. Och sett till världen i övrigt blir Skolinspektionens förhållningssätt än mer anmärkningsvärt eftersom den andel av världens befolkning som delar den naturalistiska synen är närmast marginell. (Det brukar uppskattas att andelen ateister i världen är ca 7%. Stämmer uppskattningen handlar det om var fjortonde person på jorden.) Våra politiker och Skolinspektionen borde därför i stället rikta sin tillsyn mot hur kristna elever mår i den offentliga skolan. Hur blir de bemötta av kamrater och lärare? Hur är det att vara ung med en kristen övertygelse i en genomsektulariserad skolmiljö? Nu ringer man i alarmklockan och hotar med vite om läraren på en religionslektion nämner någonting som talar för att en biblisk berättelse hänt på riktigt eller om prästen på skolans sommaravslutning i den lokala kyrkan råkar säga något om Jesus eller be om Guds välsignelse över eleverna. Är det rimligt?

Dessutom föreslår jag att Skolinspektionen skulle göra riktade inspektioner för att följa upp formuleringarna i läroplanens centrala innehåll i musik och religionskunskap för att försäkra sig om att dessa verkligen efterföljs inom den *offentliga* skolan. Eleverna i åk 1-3 förväntas till exempel lära sig de vanligaste psalmerna. Får de verkligen göra det? Och i religionskunskap ska de ”ta del av några berättelser ur Bibeln och deras innebörder”. Är det så överallt?

Låter det här lite gnälligt? Det är det alls inte. Se det i stället som ett antal goda skäl att reformera ett skolsystem som alltför länge befunnit sig på glid.

Göran Schmidt

Civilingenjör i kemiteknik, biolog,
f d gymnasielärare och rektor

Referenser mm:

- (1) <https://www.friskola.se/konfessionella-skolor/>
 - (2) <https://www.skolinspektionen.se/ beslut-rapporter/sok-beslut/>
 - (3) Många namnkunniga evolutionsbiologer har gått samman i en organisation som kallar sig ”tredje vägens evolutionsbiologer”. (www.thethirdwayofevolution.com) Man har det gemensamt att man är kritisk till skolversionen av evolutionsteorin.
 - (4) Personalen på skolan vill inte att skolan namnges. Detta i sig är en indikation på vilken utsatthet som personalen på kristna skolor idag kan uppleva.
 - (5) I undersökningen deltog 393 kristna ungdomar från olika kyrkotraditioner. (<https://www.skr.org/wp-content/uploads/2020/02/20200219-rapport-unga-troende-i-samhallet-sveriges-kristna-rad.pdf>) (kortare: bit.ly/G24412)
- Se även artikel i Svenska Dagbladet: <https://www.svd.se/a/6j0XR0/manga-unga-kristna-upplever-sig-krankta> (bit.ly/G24413)

Föreningen Genesis

För den som vill fördjupa sig i frågan om skapelse och vetenskap finns föreningen Genesis som har parollen: Vetenskap Ursprung Skapelsetro.

Här framhålls hur vetenskapen vittnar om Skaparen och hans genomtänkta skapelse och inte alls mot. Ordförande är Göran Schmidt.

Föreningen ger ut den innehållsrika tidskriften Genesis fyra gånger om året. Ett antal kunniga föreläsare kan bokas för föredrag med olika infallsvinklar.

På internet finns en hemsida som samlar föredrag, svarar på frågor och erbjuder försäljning. Inspelade föredrag finns även på Genesis kanal på Youtube.

Därtill finns ett digitalt nyhetsbrev, liksom en Podd (radio för dator). Hemsida: www.genesis.nu . Youtube: www.youtube.com/@GenesisSverige

Vad gör gudstjänsten aktuell respektive inaktuell?

Gudstjänsten är ett uppbyggligt umgänge med Gud där vi tar emot hans sanning, nåd, kraft och liv i Ordet samt i sakramenten vilka ju är Ordet förenat med vatten respektive bröd och vin. Genom detta umgänge med Gud som Gud skapar, kan Guds barn, i den Helige Ande, tillbe Gud i Ande och i sanning. Så fördjupas vi i tro, hopp, kärlek och tålmod intill änden, vi rustas inför tjänsten i vårt jordiska kall i vardagen och förbereds inför mötet med Herren på den Yttersta dagen och den väntande eviga gudstjänsten i det himmelska Jerusalem.

Gudstjänstens struktur och innehåll har den lutherska kyrkan ärvt av västkyrkan som vi tillhör, vilken ärvt den av urkyrkan vars gudstjänst hade sina rötter i Gamla förbundets tillbedjan. Vad Luther och vår svenske reformator Olaus Petri gjorde, var att överta västkyrkans gudstjänst rensad från allt som uttryckte romersk-katolsk villolära. Allt i vår gudstjänst har sin grund i Guds ord, det vill säga Gud själv, Jesus det levande Ordet, som verkar i denna gudstjänst. Vår gudstjänst är en huvudsak i Guds formande av sitt folk: dess struktur och innehåll har blivit som det blivit genom att Guds folk utformat sin gudstjänst under Guds ledning utövad av Guds Ande och Ord. Så kan man säga att gudstjänsten är oss given av Gud.

Gudstjänsten är förbunden med kyrkoåret. Kyrkoåret med dess firingsdagar ger en mångsidig, fyllig skildring av hur Guds makt, nåd och sanning verkar bland oss och hur vårt liv med Gud gestaltas i olika avseenden. Kyrkoåret är också något vi ärvt av Kristi kyrka genom tiderna. Det har präglat liturgin, textläsningarna, predikan, bönerna och psalmerna.

Då två umgås medverkar bägge parter. Genom psalmsång, liturgiska svar och böner svarar församlingen på Guds tilltal i Ordet. Det är ett samtal som sker då gudstjänsten firas vilket är högaktuellt även om de flesta ord och fraser brukas sedan lång tid tillbaka. Inte minst

tre saker gör gudstjänsten aktuell för den lokala församling samlad till tillbedjan i en viss tid:

Genom *församlingssången* färgad av den gudstjänstfirande församlingens fromhet upplevs gudstjänsten aktuell.

Förbönen är ett inslag där församlingens tillbedjan tillämpas på den rådande situationen

Och så utläggningen av bibeltexterna, *predikan*, där åhörarnas situation beaktas.

Församlingssång, förbön och predikan uttrycker kyrkans lära. Som man ber och predikar så tror man. *Läroämbetet* har ett ansvar för att dessa inslag är bibliska och genomtänkta. Predikanten skall dessutom vara utbildad, prövad, kallad, vigd och sänd av bröder i läroämbetet.

Gudstjänsten har ett *innehåll* och en *form*. Innehållet kan vara sant eller osant, formen kan vara uppbygglig eller osund. Det kan vara lättare att skilja mellan sant och osant än uppbyggligt och osunt: beträffande det sista blir det ju ofta fråga om subjektiva bedömningar. Man kan säga att en gudstjänst som upplevs för ålderdomlig är osund. Liksom en gudstjänst vars form och språk är helt nutidsinriktat och tappat kontakten med fäderna i tron. Det är osunt med psalmer utan innehåll. Liksom psalmer med melodier som dränker budskapet och/eller väcker associationer som inte är uppbyggliga. Dock: en vacker melodi som inte kan användas i ett kristet sammanhang eftersom den väcker osunda associationer där, kan brukas i ett annat där så inte är fallet.

En gudstjänst är både osann och osund om den inte handlar om människans relation med Bibelns Gud utan om andra saker. Budskapet kanske inte är fel men det har inte med vår relation med Bibelns Gud att göra. Detta missförhållande möter man ofta i våra dagar.

Gudstjänsten skall ha lagom längd. Blir inslagen – böner, liturgiska inslag, psalmer – för långa och invecklade, blir gudstjänstens mindre uppbygglig och kanske t.o.m. osund.

Så exempel på sådant gör gudstjänsten *direkt osann*.

Först den **romerska kyrkans eukaristiska böner**. Den romersk-katolska kyrkans liturgi är i huvudsak densamma som vår, men i den eukaristiska bönen, alltså bönerna som omger nattvardsfirandet, mäsans centrum, framträder falska lära i form av:

mässoffer: att Jesu Kristi offer upprepas genom påvedömetts prästers ord och handlande för att bröd och vin skall förvandlas till Jesu Kristi kropp och blod varvid Jesu offer upprepas;

gärningslära: det talas mycket om människors medverkan för att offret skall firas och om jungfru Maria och helgonens förtjänster som grund för vår frälsningsvisshet, inte Jesus allena.

Och så förekommer bön för de döda.

Allt detta är osant. Det blir inget uppbyggligt umgänge med Gud.

Osanningen i den romerska kyrkan märks också i att man inte lägger vikt vid predikan. Gud kommer inte till tals genom att åhörarna får hör lag och evangelium. När det väl predikas är förkunnelsen ofta delvis osann eftersom den katolska teologin är osann.

Församlingssång saknades länge i den romerska kyrkan. Gudstjänsten var inte gemenskapens umgänge med Gud. Församlingen var åskådare, som Guds folk Israel var åskådare då prästerna i Templet förrättade offer och leviter sjöng och spelade. Man kan säga att katolska kyrkan fört Tempelns gudstjänst vidare genom prästerskap, mässofferlära och avsaknad av undervisning. Men inte riktigt, eftersom det budskap som återfinns in det katolska eukaristiska bönerna i mycket strider mot Gamla testamentets budskap som ju framfördes i tempelgudstjänsten.

Så något om den **kalvinistiska, reformerta gudstjänsten**. Den franske reformatorn Jean Calvin (1509-1564) verkade i Geneve och i Strasbourg. I Strasbourg ordnade han med en gudstjänstordning för

de franskspråkiga protestanterna i staden som var en översättning av Martin Bucers tyska lutherska liturgi. I Geneve införde Calvin senare en liknande ordning som i Strasbourg.

Calvins gudstjänstordning var i mycket luthersk, men vilna reformerta tankar är ändå närvarande.

Till exempel: Calvin betonar alldeles för mycket att vi kristna skall bli moraliskt bättre dag för dag, vi skall leva till Guds ära. Lag och evangelium, syndarens beroende av Guds nåd och rättfärdighet i Jesus för att få frid med Gud tonas ned till förmån för lagens tredje bruk. Ett exempel på detta är att Calvin i avlösningen, i förlåtelseorden, ville läsa de tio budorden, typ: ”Du är nu förlåten – men sätt nu genast igång och bättra ditt liv!” Reformerta kan säga att Jesu ställföreträdande offer en gång för alla är helt avgörande i frälsningen, det är evangeliet. Men så säger det också: ”Det känner vi till! Nu gäller det för oss att leva efter det!” Jesu korsdöd kan med en sådan inställning bli passé och våra egna ansträngningar för att leva rätt, det viktiga.

Vidare: Calvin kan inte acceptera att det jordiska och begränsade kan rymmas i det andliga och obegränsade. Kristi kropp är begränsad i utsträckning, därför kan den inte vara överallt: om Kristus är överallt vore han inte kropp. Kristus som nu sitter på Faderns högra sida i himmelen kan då inte vara i nattvardens bröd och vin för då är Kristus inte kroppsligen levande. Det strider mot sanningen att för Gud är inget omöjligt. Gud begränsas inte av vårt förnuft och våra begrepp. Läran om Kristi natur är – liksom t.ex. treenighetens sanning – paradoxer vi inte kan fatta. Dessa läror är sanna för de uppenbaras i Bibeln. Därmed är Calvins nattvardssyn falsk. Han förringar realpresensen i sina liturgier, om än väldigt lågmält, eftersom han trodde på en andlig gudomlig närvaro i måltiden. Då blir nattvardsfirandet förfelat: Man säger ju emot instiftelseordens innebörd. Ett exempel till: Calvin ville rensa bort all utsmyckning i kyrkorummet. Han ville inte ens ha något altare. Detta i linje med vanföreställningen att Kristus inte är verkligen närvarande i nattvardens sakrament, bara andligen, Vilket alltså gör nattvarden inaktuell: man påstår att Kristus inte är där fastän han i

instiftelse orden säger att han är det.

Så för det tredje: Calvin förstod inte första trosartikelns – alltså skapelselärans – och den goda kristna traditionens betydelse. Likt katolska purister under medeltiden var han tveksam till flerstämmig sång eftersom denna var för vacker: man förtjustes så av den att man glömde Gud, Han var också emot kyrkoårets betydelse för val av textläsningar och ville läsa Bibeln från pärm till pärm. Han ville rensa ut alla sköna inslag från kyrkorummet. Hans motiv var i grunden gott. Inget världsligt skall förföra oss att tänka på annat än Bibelns Gud. Vi skall till exempel inte bara läsa de texter i Bibeln som behagar oss. Men kyrkoårets val av textläsningar grundas ju inte på vad människor vill höra utan ger en allsidig skildring av Guds frälsningsverk. Och kyrkorummets prydnad är oss till uppbyggelse om det får oss att tänka på allt gott Gud gjort. Vi vill däremot inte ha helgonbilder och relikskrin som erinrar om *människors* gärningar och förleder oss att söka trösten hos dem. Och kyrkomusiken skall väcka tacksamhet mot Gud, inte vara konserter där man hyllar mänskliga prestationer. Här är lutheraner, kalvinister och katoliker eniga. Men var går gränsen? Det är svårt att säga. Men som sagts: Ger vackra melodier gudstjänstfirarna en upplevelse som inte är uppbygglig motverkar det gudstjänstens eviga aktualitet som ett gott möte med Gud. Ett tydligt exempel är då församlingens psalmsång ersätts av sång framförd av ett lovsångsteam med melodier som dränker budskapet. Gudstjänsten blir till en konsert.

Till sist:

Gudstjänsten i Gamla testamentets fromhet hade i grunden tre delar: offer, undervisning och tillbedjan. Allt detta skapade gemenskap mellan människor och Gud och därmed Guds folks medlemmar emellan. Denna gemenskap som är Gudstjänstens ändamål, var och är evig. Därför är vår klassiska lutherska gudstjänst aktuell i alla tider för alla Guds barn! Den innehåller allt väsentligt, offermotivet, alltså Jesu ställföreträdande offer som skänker oss frälsning till evigt liv med Gud, undervisning och tillbedjan, allt i enlighet med Guds ord.

Ja, allt, precis allt, har sin grund

och sitt utflöde i Jesu ställföreträdande offer på Golgata kors som Gud gillade och som innebar att vi, i den uppståndne Jesus Kristus, kan leva för evigt med Gud. Han har sonat straffet vi förtjänat. Hans kärlek till oss som genom vår synd var Guds fiender, gäller som fullkomlig laglydnad i vårt ställe. I Jesus Kristus, det levande templet, är vi rättfärdiga inför Herren Gud. Ingen mänsklig gärning kan läggas till. Det är hädelse mot Gud att hävda att vi måste komplettera Guds sons offer för oss, med något eget.

Denna sanning förlorar aldrig sin aktualitet. Därför skall den alltid framföras i en sann kristen gudstjänst, i liturgi, hymner och förkunnelse. Lag och evangelium skall vara med i hela gudstjänsten. Det innebär att gudstjänstdeltagarnas tillbedjan, som är ett utflöde av budskapet i liturgi och predikan, formas av denna sanning. Så sker i vår lutherska gudstjänst.

Samtidigt är gudstjänstordningens ordalydelser inget lagfäst bud. Här finns utrymme för anpassning och förändring. Psalmer och hymner må väljas enligt tradition och fromhet i den gudstjänstfirande församlingen, dock alltid överensstämmelse med Guds ord och med pastoral omsorg.

Så må framförallt predikan säkerställa gudstjänstens aktualitet. Genom skriftläsningarna och dess utläggning i förkunnelsen har prästen, utbildad, prövad, kallad av Gud och Guds församling och vigd till sin tjänst, att med lag och evangelium, evighetsallvar och evighetshopp, att trösta, lära, förmana och varna sina åhörare så att dessa tillväxer i tro, hopp, kärlek, tålmod och, får vi tillägga, i tacksamhet, intill änden och så blir evigt saliga.

Att våra gudstjänster så må vara evigt aktuella för allt Guds folk ber vi om i vår Herre Jesu Kristi namn. Amen.

Patrik Toräng

Ur föredrag hållet vid Lutherstiftelsens årssammankomst 2024

Guds ords tjänare

Om prästen och förkunnelsen

Einar Lundberg

Häftad, 152 sidor. 110:-

Porto och emballage tillkommer

Kontaktuppgifter på sidan 2.

Lite stiftshistoria

Halländskt kyrkoliv omkring år 1700 (I)

Halland försvenskas

Ett betydelsefullt 300-årsminne skulle kunna firas i vårt land den 26 februari 1958, även om vi bl.a. av hänsyn till våra vänner väster om Öresund inte bör begå den dagen på något bullrande sätt. Det var sagda datum 1658 som Sverige genom freden i Roskilde slutgiltigt kunde från Danmark förvärva Skåne och Blekinge samt *Halland*. Äntligen fick vårt land naturliga gränser och kunde sedan omsider uppnå fredliga och vänskapliga förhållanden till det danska broderlandet.

Men nu ställdes de svenska myndigheterna inför det svåra problemet att försvenska den talrika befolkningen i de erövrade provinserna. Det torde vara något enastående i historien, att denna omdaning kunde lyckas så jämförelsevis snabbt och smärtfritt som fallet blev.

Det var egentligen först efter det dansk-svenska krigets avslutning genom fredsslutet i Lund 1679 som Karl XI grep sig an på allvar med försvenskingsfrågan. Det gällde då framför allt att förmå prästerskapet i de nya provinserna att frivilligt ställa sig till förfogande för denna sak. Frivilligt, ty även vid detta sista fredsslut hade liksom 1658 landskapen tillförsäkrats bevarande av sina kyrkliga och borgerliga rättigheter. Till de förra hörde bl.a. att man fortfarande skulle få gudstjänsten förrättad på danska och få behålla de danska gudstjänstbruket.

De äldre dansksinnade och dansktalande prästerna lät man hållas, så fram de icke gjort sig skyldiga till förräderi under sista kriget. Men så snart prästerliga tjänster blev lediga, tillsattes svensktalande och pålitligt folk. "Enhet och likformighet uti religionen" var ju en hjärtesak på den tiden för både konung och folk. Den nye biskopen i Lund, Canutus Hahn, lyckades också förmå det skånska prästerskapet att i en skrivelse till konungen uttryckligt begära, att likformighet med Sverige måtte genomföras i de forna danska landskapen. Därmed var i själva verket dansk kyrkoförfattning och danskt kyrkospråk för framtiden

upphävt och avlyst. Och detta enhetsverk skulle nu genomföras i alla de erövrade provinserna, alltså även i Halland. Sedan dröjde det naturligtvis ett eller annat årtionde, innan försvenskningen kunde anses vara genomförd ute i bygderna bland gemene man. Det gick ju inte i en handvändning att övervinna den gamla fientliga inställningen, som underblåsts genom otaliga krigsräder längs de långa gränstrakterna. Man klagade t.ex. över att man inte förstod de svenska predikningarna. Man varken kunde eller ville sjunga de svenska psalmerna. Och då prästen och klockaren försökte med sådana psalmer, som hade kända melodier, så hände det, att folket sjöng den danska psalmen, som man kunde utantill, med sådan kraft, att den svenska texten, sjungen av präst och klockare, alldeles kom bort. Men var melodien ny, så teg man såsom "stockar och stenar uthi Guds huus".

Vad som emellertid framför allt beredde framgång åt svenskt språk och svenskt tänkesätt var den iver, varmed prästerskapet grep sig an folkundervisningen. Prästen skulle enligt överhetens instruktioner gå fram "med lämpor" mot de äldre, men på allt sätt befördra ungdomens läs- och skrivkunighet, något som under den danska regimen ofta försumrats. Folket beordrades lämna ifrån sig danska ABC-böcker, katekeser och psalmböcker. I utbyte gavs motsvarande svenska böcker gratis. Bestämmelser utfärdades, som ställde klockaren till ansvar, om församlingens barn icke befanns vara läskunniga. Även föräldrarna riskerade genom försummelse att hålla sina barn till läsning, att bli avstängda från Nattvarden. Vid prästmötet i Göteborg 1685 beslöts, att det söndagligen skulle kungöras i kyrkorna, att den och den roten påföljande söndag hade att inställa sig till förhör i kristendoms-kunskapsens huvudstycken. Därvid kunde också framstegen i svenska, särskilt hos de unga, prövas. Några år senare fastställdes, att alla, "både unge och gamle, barn

och föräldrar, adel och oadel" måste närvara vid förhören vid risk att eljest "afstraffade warda".

Mot slutet av 1600-talet visade det sig att särskilt ungdomen hunnit bli svensk både i tal och tankesätt. Biskop Hahn skriver härom kort före sekelskiftet i ett brev till Karl XI:s förtrogne, Erik Lindsköld, bl.a. följande, som torde ha sin tillämpning också på folket i Halland, även om det närmast syftar på skånska förhållanden: "Här finnas många tusende barn, som kunna den svenska katechesen, att man må sig däröver förundra; och därav en stor del läser och skriver, vilket är så mycket undersammare och behageligare här för den gemene hopen, som det haver tillförene varit här nästan obrukeligt, att en bonde haver kunnat läsa i bok eller skriva. I förstone voro mest alle missbelätne, efter de fingo sina intryck från andra sidan och de illviljande här i landet, att det var ett främmande språk och en ny religion, varmed de betungades; men nu, sedan de se, att de små barnen läsa och förstå den svenska katechesen utan all möda och man förnämligast härnere söker förfordra dem uti deras christendom, äro de väl till freds därmed och tacka innerligt Gud och överheten, glädjande sig, att deras barn kunna nu hemma uti husen både läsa och sjunga för de gamla".

Ernst Sjöblom

1882-1961

Införd i Julhälsningar till församlingarna från präster i Göteborgs stift 1957
Fortsättning följer.

Rune Söderlund

Döden Domen Evigheten
– *En bok om de yttersta tingen*

Häftad, 64 sid. 40:-

Porto och emballage tillkommer.
Kontaktuppgifter på sidan 2.

Den Yttersta tiden och Jesu återkomst

"Galiléer, varför står ni och ser mot himlen? Denne Jesus som togs upp från er till himlen, han ska komma tillbaka på samma sätt som ni såg honom stiga upp till himlen."

Änglarnas ord i Apostlagärningarna (1:10-11) om att Jesus en gång skall komma tillbaka från himlen på samma sätt som han for upp, innebär, att han skall komma så, att man skall kunna se honom. I sin s.k. stora nattvardsbekännelse (*Vom Abendmahl Christi, Bekenntnis 1528*) säger Luther, att Kristi kropp har tre existensformer: den konkreta, som var för handen, när Jesus vandrade på jorden, den andliga, som innebär, att kroppen är osynlig- en närvarande som i nattvarden, och den himmelska, som är för oss helt obegriplig. Om den första, konkreta, synliga existensformen gäller enligt Luther, att det är den Kristus skall använda sig av även när han kommer tillbaka. Liksom en sky tog bort Jesus ur lärjungarnas åsyn, skall han också på skyarna komma tillbaka (Matt 24:30; jfr även Dan 7:13). På en enda gång skall Kristus bli synlig för alla människor över hela jordkretsen. /.../ Jesus säger själv, att det med hans ankomst skall vara som en blix, som upplyser himmelen från den ena horisonten till den andra (Matt 24:47; Luk 17:24). /.../

Vid sin ankomst skall Jesus inte vara ensam, utan i sitt sällskap skall han ha de heliga änglarna. "När Människosonen kommer i sin härlighet och alla änglar med honom, då ska han sätta sig på sin härlighets tron." (Matt 25:31) Hans ankomst skall vålla förskräckelse för dem som inte känner honom (Upp 1:7) men glädje för alla som trott på honom. I 2 Tim 4:8 sägs det, att rättfärdighetens segerkrans ligger till reds åt *alla som har älskat Jesu tillkommelse*. /.../ Den som satt sin förtröstan till Jesus och därigenom är skyddad från fördömelse (Rom 8:1) får med glädje se fram emot mötet med Frälsaren som han älskar. "Det finns ingen rädsla i kärleken, utan den fullkomliga kärleken driver ut rädslan, för rädsla hör samman med straff. Den som är rädd är inte fullkomnad i kärleken." (1 Joh 4:18).

Lika visst som det är, att Jesus

skall komma tillbaka, lika oviss är *stunden* för hans ankomst. Jesus säger själv: "Men den dagen eller stunden känner ingen: inte himlens änglar, inte ens Sonen, ingen utom Fadern." (Matt 24:36) Alla uträkningar för att i förväg veta tiden för Jesu återkomst är därför dömda att misslyckas. Vad vi säkert vet är däremot, att han skall komma i en stund då vi *inte* väntar oss det: "Var därför beredda också ni, för i en stund när ni inte väntar det kommer Människosonen." (Matt 24:44)

Dock berättas det i Bibeln om vissa tecken som förebådar Jesu ankomst i härlighet. Om detta kan man bl.a. läsa i Matt 24, Mark 13, Luk 21 och 2 Tess 2. Till de *allmänna* tecknen har man räknat sådana som upprepas, såsom krig, hungersnöd, jordbävningar och falska lärares framträdande i den kristna församlingen. Till de särskilda tecknen hör sådana som inträffar en enda gång. Ett tecken av det sistnämnda slaget är den store antikrists framträdande som i sin gudlöshet skall överträffa de andra, "mindre" antikristerna i gudlöshet (2 Tess). Han kallas "laglöshetens människa", "fördärvets son" och "motståndaren" och kommer att upphäva sig över allt vad Gud heter, ta sitt säte i Guds tempel och utge sig för att vara Gud. Under reformationstiden utpekades påven som antikrist eftersom han krävde samma lydnad mot sina påbud som för Guds bud i Bibeln. Paulus gåtfulla ord att de han skriver till själva vet vem som håller laglöshetens människa tillbaka (2 Tess 2:6f) har tolkats på olika sätt. Den vanligaste förståelsen har varit att den världsliga ordningen förhindrar att anarki utbryter.

Jesus säger att han inte kommer tillbaka förrän evangeliet blivit predikat för alla folk (Mark 13:10) samtidigt som han förkunnar att detta "släkte" skall bestå vid tiden för den yttersta domen (Mark 13:30). Här bör man notera att det i Nya testamentet finns utsagor som tyder på att evangeliet redan under apostlarnas tid nått så vida omkring att det kunde sägas att det gått ut i hela världen (Kol 1:16; Rom 10:18)

samt att ordet "släkte" i detta sammanhanget inte betyder "generation" utan människor som på ena eller andra sättet gemensamt låter sig karaktäriseras. Så karaktäriserades "ökensläktet", d.v.s. den generation israeliter som under Mose ledning tågade genom öknen mot Kanaans land, som otrons släkte (2 Mos 17:7). När Jesus talar om ett "ont och trolöst släkte" (Matt 12:39) som inte skall förgås förrän allt detta skett, torde det innebära att detta släkte kommer att fortsätta i sin trolöshet intill dess bittra slut någon gång i framtiden. Jesus frågar sig: "Men ska Människosonen finna tro på jorden när han kommer?" (Luk 18:8)

Eftersom vi inte vet när vår Herre kommer åter är det särskilt viktigt att vaka så att vi är redo att ta emot honom så som Han förväntar sig att tas emot. Ordet "vaka" (se t.ex. Matt 24:42) har här som bakgrund att den innevarande tidsåldern är som en natt. "Väktare, vad är kvar av natten?" frågas det i Jes 21:11. Och i flera av sina liknelser framställer Jesus saken så, att han skall komma nattetid. "Vid midnatt hördes ett rop: Brudgummen är här! Gå ut och möt honom!" står det t.ex. i Matt 25:6, och i Rom 13:12 skriver aposteln Paulus: "Natten går mot sitt slut och dagen är nära." Att vaka innebär för den troende att *leva som ett ljusets barn i nattens och mökrets tidsålder*: "Ni är alla ljusets barn och dagens barn. Vi tillhör inte natten eller mökret. Låt oss därför inte sova som de andra utan hålla oss vakna och nyktra." (1 Tess 5:5f). Skall man kunna göra detta, leva som ett ljusets barn i nattens och mökrets värld, måste man hålla sig nära intill honom, som i Joh 8:12 uppträder med det väldiga anspråket: "Jag är världens ljus", och även ger löftet: "Den som följer mig ska inte vandra i mökret utan ha livets ljus."

Undervisning hämtad ur
Döden Domen Evigheten
– En bok om de yttersta tingen
av Rune Söderlund
Texten är bearbetad och
förkortad av PT

”Ve, den som går ner i djupen, för att dölja sina rådslag för Herren.” (Jes 29:15)

Judafolket på profeten Jesajas tid trodde sig stå nära Gud, men deras tillbedjan hade alltmer blivit tomt ritual. De missbrukade den stora nåden att tillhöra Guds egendomsfolk. De tröstade sig med att de ju hade Abraham till far, samtidigt som många av dem var oärliga och dolde sina synder inför Gud. De sa: ”Herren ser det inte. Jakobs Gud märker det inte.” (Psalt. 94:7). Kung David, som var mannen efter Guds hjärta, sa kort före sin död till sin son Salomo: ”Herren rannsakar allas hjärtan och förstår alla uppsåt och tankar.” (1 Krön. 28:9).

En fara i vår tid är att missbruka den stora nåden att vara döpt. Man börjar dölja sina synder inför Gud och tröstar sig med: ”Jag är ju döpt och är med i ett kristet sammanhang”. Men Herren ser vårt uppsåt och våra tankar. Ja, vad är uppsåtet med det vi säger och gör? Ingenting

undgår Gud.

En människa efter Guds hjärta döljer inte sina synder utan är ärlig inför Gud i sin syndabekännelse och bön. Du nämner i syndabekännelsen synden vid namn och ber om hjälp att kunna avlägga synden. För dig som har öppen kontakt med Herren i himmelen gäller löftesordet: ”Om vi vandrar i ljuset, liksom Han är i ljuset, så har vi gemenskap med varandra och Jesu, Hans Sons blod renar oss från all synd.” (1 Joh. 1:7).

Men den människa vars uppsåt är att medvetet behålla någon bestämd synd är inte ärlig inför Gud och går miste om förlåtelsen. Synden är inte för svår, men hjärtat är inte rätt inför Gud. Det kan vara en syndens lust eller en förälskelse i pengar. Eller du är kanske inte ärlig i dina ord utan din avsikt är att medvetet dölja något som är orätt inför Gud och som du inte vill ska komma fram i ljuset. Men Gud hör dina

Tänk på att meddela ändrad adress

Göteborgs Stifts-Tidning får inte längre returer av tidningar som inte kunnat delas ut.

V.g. meddela vid behov ändrad eller korrigerad adress till:

gbgs.stifts.tidning@gmail.com

Telefon: 0723-180941

Göteborgs Stifts-Tidning

Ekmansgatan 3 411 32 Göteborg

oärliga ord och ser ditt oärliga uppsåt. Ordet säger: ”Ve, den som går ner i djupen, för att dölja sina rådslag för Herren.” (Jes. 29:15). Ordet säger också: ”Allt ligger naket och uppenbart för Guds ögon. Och inför honom måste vi stå till svars.” (Hebr. 4:13).

Du kan inte fortsätta att medvetet vara oärlig mot ditt eget samvete och mot dina medmänniskor och samtidigt ha ett ärligt och förtroendefullt förhållande till din Frälsare. Det gäller ditt eviga väl eller eviga ve. Likna inte de oärliga människorna på profeten Jesajas tid som hade sin trygghet i varandras råd men som inte hade Gud med sig. Se Jesaja 30:1 Aposteln Paulus skriver: ”Bedra inte er själva. Gud bedrar man inte: det människan sår skall hon också skörda”. (Gal. 6:7).

Synden är en maktfaktor i våra liv. Det är helt avgörande att vi vandrar i Guds Ords ljus och inte medvetet döljer något för Gud. Lever du under evangeliets kraftfält och tror att Jesu Guds Sons blod renar dig från all synd, dag efter dag, då präglas du av Jesus och blir till välsignelse för dina medmänniskor. Evangeliet om Jesu Guds Sons blod är då den största maktfaktorn i ditt liv och ger dig Kristi ödmjuka och ärliga sinne, både gentemot Gud och dina medmänniskor.

Henric Staxäng

advokat Andreas Stenkar Karlgren
010-762 04 00 | www.ives.se

**Nummer 9
planeras utkomma
fredagen den
20 december 2024.**